

Rapport

Allt svårare att få bostadsanpassning

– intention eller oavsiktlig konsekvens av den nya lagen?

BRANSCHFÖRENINGEN
SVENSK BOSTADSANPASSNING

Innehållsförteckning

Bakgrund	5
Bostadsanpassning i kollaps	6
Kommunernas handläggning ej förenlig med FN:s konvention	8
Vem får bostadsanpassningsbidrag?	9
Historisk bakgrund till lagen om bostadsanpassning	9
Hur bor seniorerna?	9
Vad är bostadsanpassning i praktiken?	10
Avslag till följd av restriktiv lagtolkning	10
Samhällsekonomiska vinster med bostadsanpassning	11
Ny lag 2018	12
Hur kan problemen rättas till?	12
Undersökningens syfte och metod	14
Om Föreningen Svensk Bostadsanpassning	14
APPENDIX: Case samt statistik på region- och kommunnivå	15
Två exempelcase	15
Fallbeskrivning 1. Rullstolsgarage	15
Fallbeskrivning 2. Hygienlösning	16
Kommunranking - Störst förändring i resurser per kommun 2015/2019 - 30 st	17
Förändring i resurser per län och kommun 2015/2019	18

Bakgrund

Den som utifrån en funktionsnedsättning behöver anpassa sin bostad för att kunna bo kvar har laglig rätt till det. Syftet med lagen om bostadsanpassningsbidrag (2018:222) är väl värt att upprepa. ”Denna lag har till syfte att genom bidrag till anpassning av bostäder ge personer med funktionsnedsättning möjlighet till ett självständigt liv i eget boende”¹.

De senaste åren har allt fler berättelser från sökande påvisat svårigheter med ansökan och att det blivit allt svårare att beviljas bidrag för bostadsanpassning. Det har kommit vittnesmål från arbetsterapeuter att de har klienter som fått intyg - men som aldrig kommer i mål med att få bostadsanpassning. Leverantörer som arbetar med bostadsanpassning har också kunnat se att allt färre får bidrag för att anpassa bostaden.

Under sommaren 2020 beställde branschföreningen Svensk Bostadsanpassning därför statistik från Boverket och skickade parallellt ut enkäter till kommunerna om utgifter för bostadsanpassning. Siffrorna är bitvis dramatiska. Den data som återges i denna rapport pekar mot ett riksnitt på 24 procents minskade kommunala anslag för bostadsanpassning mellan åren 2015 och 2019. Faktum är att bidragen är nere på de nivåer som fanns i slutet av 90-talet. Under samma period har Sverige haft en befolkningstillväxt på 16 %, motsvarande 1,4 miljoner människor. ”Egentligen borde siffrorna peka åt andra hållet då man från myndigheternas sida vill att människor ska bo kvar längre hemma”, menar Camilla Fors Persson – VD på Fors Fastigheter i Stockholm².

Bakom riksnittet kan man också hitta svårförklarliga skillnader mellan kommuner i samma region. Södertälje, en stor kommun i Stockholms län har minskat bidragen till bostadsanpassning med 70 procent under samma period. I Nacka är minskningen 48 procent. I Skurup, en liten kommun i Skåne, har beviljade bidrag minskat med 90 procent sedan 2015. I Båstad är siffran 80 procent och i Staffanstorps 33 procent. Nedgången är entydig, men storleken på nedgången varierar kraftigt. ”Bidragen borde bero på den skada man har, inte på vilken kommun man bor i”, säger rullstolsburne William Österberg Berglund till P4 Gävleborg³. William bor i Gävle som trots sin redan låga nivå ytterligare minskat resurserna till bostadsanpassning under perioden 2015 – 2019 med 36 %⁴.

Denna utveckling sker parallellt med att Sveriges befolkning vuxit snabbt och att de äldre blir allt fler. Det sker också parallellt med att signalerna från ansvariga myndigheter och huvudmän inom vård och omsorg är att allt fler behöver kunna bo kvar hemma allt längre.

Något har förändrats i hanteringen av bidragsansökningarna ute i kommunerna, och i signalerna från den ansvariga myndigheten, Boverket, till kommunerna. Denna rapport försöker belysa vad som kan ha hänt. År 2018 kom en revidering av lagen om bostadsanpassning (2018:222) och tydligt är att lagen, eller snarare tillämpningen av lagen, har åstadkommit en förändring till det sämre, det vill säga att färre får bostadsanpassning, vilket inte var syftet med revideringen av lagen. ”Vi har fått tydligt uppdrag att hålla nere kostnaderna för bostadsanpassningsbidrag, och utifrån vårt uppdrag ska vi se

¹ 1§ Lag (2018:222) om bostadsanpassningsbidrag

² Fastighetstidningen (8/10/2020). *Färre söker bidrag för anpassning*. <https://fastighetstidningen.se/farre-soker-bidrag-for-anpassning/>

³ Sveriges Radio (4/12/2020). *Bostadsanpassning för funktionsnedsatta är ingen självklarhet i Gävle*. <https://sverigesradio.se/artikel/7615456>

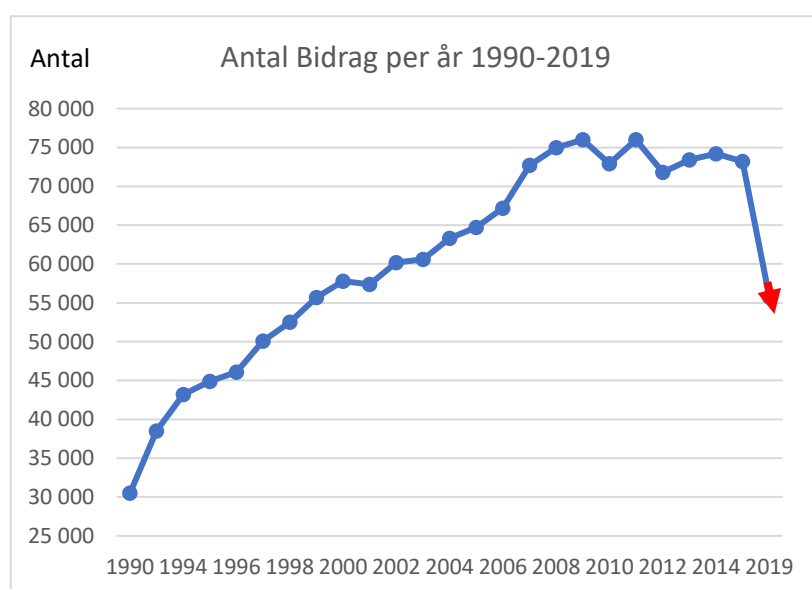
⁴ APPENDIX. Region Gävleborg, Gävle.

till att vi når nivån som lagen kräver för en rättssäker bedömning”, säger Emelie Ågren, tjänsteman på Västerås kommun till VLT⁵.

Följderna blir att människor med funktionsvariation får svårare att klara av sin vardag och i värsta fall blir isolerade i sina hem. Dessutom krävs det fler hemtjänsttimmar, och arbetet i hemtjänsten blir tyngre och mer tidskrävande. Anhöriga, som kan behöva anpassning av bostaden för att kunna ta hand om ett barn, en livspartner eller en förälder, sviks av samhället när de behöver det som mest. Efterfrågan på särskilt boende kommer att öka om eget boende upplevs som omöjligt. De samlade samhällsekonomiska effekterna av minskande bostadsanpassning riskerar på sikt att bli betydande.

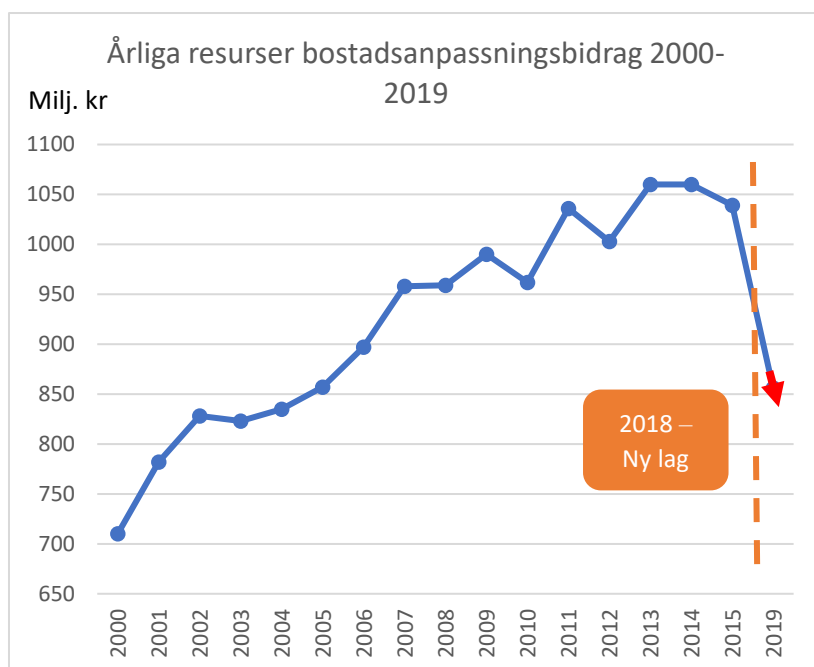
Bostadsanpassning i kollaps

Boverket kom nyligen ut med årets upplaga av rapporten *Bostadsanpassning 2019*, efter flera års uppehåll⁶. Bilden som framkommer ur rapportens data är alarmerade, vilket styrks av den kompletterande undersökning branschorganisationen Svensk Bostadsanpassning genomförde hösten 2020. Undersökningen vände sig till samtliga kommuner i Stockholms län och Skåne län samt till ett urval från resten av riket.

⁵ Vestmanlands Läns Tidning (10/3/2018). *Rörelsehindrade Sven nekas hjälp – på grund av besparingar: ”Sparkar på en som redan ligger”* <https://www.vlt.se/logga-in/rorelsehindrade-sven-nekas-hjalp-pa-grund-av-besparingar-sparkar-pa-en-som-redan-ligger>

⁶ Boverket (2019). *Bostadsanpassningsbidragen 2019*.

I genomsnitt har antalet beviljade ansökningar sjunkit med 24 procent. Kommuner som särskilt sticker ut i den här sammanställningen visar på nedgångar på mer än 50 procent. Kommuner med mer modesta nedgångar ligger på nedgångar omkring 20–25 procent⁷.

Den stora nedgången vi ser i antalet beviljade bostadsanpassningar bekräftar den bild som framträtt. Den kraftiga nedgången är svår att förstå utifrån hur verkligheten ser ut.

- Vi har inte fått färre som är i behov av bostadsanpassning under dessa tre år som gått. Vi har tvärtom fått fler äldre.
- Vi har inte fått färre yngre människor med funktionshinder.
- Det har inte byggts nya bostäder i en sådan omfattning att man ”byggt bort” alla de kända problemen i äldre bostäder.
- Det har inte hellre kommit andra ”tekniska lösningar” i form av tekniska hjälpmedel som löser alla dagens problem med bostaden.

Vad är det då som utlöser det dramatiska fallet i bostadsanpassningar i landets kommuner?

- Svensk Bostadsanpassnings undersökning samt vittnesbörd från brukare och medlemsföretag pekar mot själva handläggningen och processen i kommunerna.
- En del i den förändringen har triggats av den nya lagen om bostadsanpassning som infördes 2018.
- Är förändringen motiverad, det vill säga har man gjort rätt tolkning av nya lagen? Svensk Bostadsanpassning menar att förändringen är omotiverad. Vi tror att många kommuner har ”feltolkat” lagen och syftet med den. Vår bedömning är att en teknisk och snäv kostnadshänsyn tagit över, på bekostnad av sociala behov och samhällsekonomisk rationalitet.

⁷ Boverket (2019). *Bostadsanpassningsbidragen 2019*.

- Svensk Bostadsanpassning har sett indikationer av att det minskade antalet ansökningar och i förlängningen beviljade ansökningar beror på att bostadsanpassningshandläggare i somliga kommuner uppmanar sökande att inte lämna in en ansökan då det "inte är någon idé".

Bostadsanpassning måste ses i ett socialpolitiskt sammanhang. Bostadsanpassning sker för att människor ska kunna bo kvar i sitt hem och som lagen anger "leva ett självständigt liv"⁸.

Bostadsanpassning är en delmängd av funktionshinderpolitiken. Därmed är det också en delmängd av socialpolitiken. I propositionen och förarbeten till nya lagen så skriver man tydligt att lagen ska "anpassas till gällande funktionshinderpolitik"⁹.

Bostadsanpassning är en del av kommunens omsorg av sina äldre och funktionsvarierade. Korrekt fattade beslut i ärenden om bostadsanpassning leder till minskade kostnader för äldrevården och omsorgen, då individer får verktyg för att klara sig på egen hand. Beslut fattade på bristfälliga grunder av kommunen leder till att individer inte får den hjälp de behöver. Samtidigt hamnar vård- och omsorgskostnaderna på flera hundra tusen kronor mer per år än vad en bostadsanpassning hade kostat.

Kommunernas handläggning ej förenlig med FN:s konvention

I sammanhanget bör FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning lyftas, en överenskommelse som trädde i kraft 2009 i Sverige. Med utgångspunkt i konventionens innehåll: likhet inför lagen, jämlikhet, icke-diskriminering samt rätten till ett självständigt liv går det att konstatera betydande brister i kommunernas handläggning. En försvårande ansökningsprocess och ökande antal avslag medför tillsammans att hanteringen strider mot konventionen på en rad punkter. FN genomförde en granskning av Sveriges efterlevnad av konventionen 2014 och fann att Sverige behövde säkerställa att konventionen implementeras på ett likvärdigt sätt över hela landet¹⁰.

Då Boverket inte sätter upp tydliga direktiv och ramar kring hanteringen av bostadsanpassningsbidrag skapas stora variationer mellan kommunerna och en situation där möjligheten till stöd beror på vilken kommun personen bor i. Vidare, som konsekvens till Boverkets roll som tillsynsmyndighet blir möjligheten till hjälp för ett självständigt boende endast en byggnadsteknisk fråga. Anpassningar som innan den nya lagstiftningen varit självklar bostadsanpassning nekas idag. Åtgärder såsom förvaringslösningar för elrullstolar nekas nu utifrån begrepp som att en elrullstol kan förvaras utomhus (rakt emot regionernas krav). Att konsekvensen då blir att den regionala hjälpmedelscentralen inte lämnar ut rullstolen trots att den förskrivits tas ingen hänsyn till.

Till ovanstående är det dessutom beklagligt att det i praktiken blir domstolarna som avgör vilka områden som kan och bör anpassas för att skapa förutsättningar till ett självständigt liv i eget boende. Det finns i sammanhanget all anledning att ifrågasätta domstolarnas förmåga att sätta sig in i en funktionsvarierad persons vardag och svårigheter. Här finns en tydlig brist i processen och anledning till en översyn av valet av tillsynsmyndighet, dess ansvar och agerande.

⁸ 1§ Lag (2018:222) om bostadsanpassningsbidrag

⁹ Proposition 2017/18:80. Ny lag om bostadsanpassningsbidrag

¹⁰ FN (2014). *Concluding observations on the initial report of Sweden*. <http://funktionsratt.se/wp-content/uploads/2017/02/Sweden-Concluding-observations-rek-CRPD.pdf>

Vem får bostadsanpassningsbidrag?

Den helt dominerande gruppen som får bostadsanpassningsbidrag är äldre. Hela 75% av bostadsanpassningsbidragen går till personer som är 70 år och äldre. Den största gruppen biståndstagare är kvinnor. Av de beviljade bidragen går 60 procent till kvinnor och 40 procent till männen¹¹. Vi blir allt fler äldre i Sverige och faktiskt allt friskare. Det är en vinst för folkhälsan och vårt välfärdssamhälle. SCB:s senaste befolkningsprognos visar på att antalet personer över 80 år kommer att öka med ungefär 200 000 personer (36 %) fram till 2026¹².

Historisk bakgrund till lagen om bostadsanpassning

Bostadsanpassning har en lång historia i Sverige. 1959 infördes ett ”invalidbidrag” för att anpassa bostäder för funktionshindrade. Det har under åren utvecklats och 1973 ändrades namnet till det något modernare ”bostadsanpassningsbidrag” och breddades till att gälla alla typer av funktionshinder¹³.

Syftet med lagen har hela tiden varit - och är fortfarande - att personer med funktionsnedsättning ska kunna ”leva ett självständigt liv”¹⁴. Rättighetslagen innebär således att individer har rätt till att kunna bo i den egna bostaden och klara sig själva med bostadsanpassning. Då medelåldern bland den svenska befolkningen stiger har bidraget ändrat karaktär. Från att ha varit ett ”invalidbidrag” så har det i dagsläget tagit formen av ett ”seniorbidrag” för att äldre ska kunna bo kvar hemma. Andelen äldre som får bidrag utgör mer än två tredjedelar av de totala beviljade ansökningarna¹⁵.

Hur bor seniorerna?

Merparten av äldre bor i småhus. Boendestrukturen förändras särskilt i åldersgruppen 80 år och äldre där andelen i småhus minskar till 37 procent och andelen i flerbostadshus ökar till 48 procent¹⁶. Med stigande ålder sker en skarp förskjutning till boende i flerbostadshus, där äldreboende med omsorg är en stor del och mycket kostnadsdrivande för kommunerna. För boende i flerbostadshus utgör hemtjänsten en stor del av arbetet för att äldre ska kunna leva kvar hemma. Mer än två tredjedelar av flerbostadshusen i Sverige har byggts före år 1980. Detta medför inte bara att beståndet av flerbostadshus är ålderstiget utan också att många äldre bor i lägenheter med stora brister i tillgänglighet. För många äldre är bostadens tillgänglighet mycket viktig, för att inte säga avgörande. Att kunna ta sig in och ut, eller till och från sin bostad, exempelvis genom elrullstol och hiss, är helt avgörande för att ”leva ett självständigt liv”, som lagen anger¹⁷. Att exempelvis kunna hålla efter hygienien blir ett problem om man inte kan komma in eller ur ett badkar som ofta finns i äldre hus. För många äldre och funktionsvarierade är det av största vikt kunna ta sig runt i och runt bostaden utan att trappsteg, trösklar eller andra hinder kommer i vägen.

¹¹ Boverket (2019). *Bostadsanpassningsbidragen 2019*.

¹² Statistiska Centralbyrån (2019). *Befolkningsprognos 2019*.

¹³ Boverket (2020). *Bostadsanpassningsbidraget - går lång tid tillbaka*.

<https://www.boverket.se/sv/babhandboken/for-dig-som-soker/vad-ar-bostadsanpassningsbidrag/Historik/>

¹⁴ 1§ Lag (2018:222) om bostadsanpassningsbidrag

¹⁵ Boverket (2019). *Bostadsanpassningsbidragen 2019*.

¹⁶ Boverket (2019). *Bostadsanpassningsbidragen 2019*.

¹⁷ 1§ Lag (2018:222) om bostadsanpassningsbidrag

Vad är bostadsanpassning i praktiken?

Det finns inget i lagen om bostadsanpassning som anger exakt vad en bostadsanpassning är. Det har över tid uppstått en slags praxis som också slås fast via domar i förvaltningsrätter, kammarrätter och högsta förvaltningsdomstol. Det gjordes 611 överklagande till förvaltningsrätt, 85 ärenden i kammarrätt och 18 ärenden i högsta förvaltningsdomstol¹⁸. I praktiken så är dessa anpassningar mycket vanliga:

- Montering av ramp följt av utjämning av nivåskillnad vid tröskel
- Montering av spisvakt och uppsättande av stödhandtag samt reparation av teknisk utrustning.
- Kostnaden för hiss/lyftanordning utgör ungefär 45 procent av kommunernas totala kostnad för bidragen av de i rapporten angivna åtgärdskategorierna i flerbostadshus. Motsvarande siffror för dörrautomatik respektive ramp till entréer är 36 respektive 19 procent. Det finns även mera udda anpassningar förekommer och ett sådant exempel är att anpassa för personer som gör dialys i hemmet. Eller att ljudisolera hemmet.

Det finns utrymme i lagen för att nya produkter och nya lösningar skall kunna ges bidrag till. Det finns inget ”medelvärde” i människors funktionshinder och därmed inget tak på vilken sorts lösning som ska göras. Notera att det inte är särskilda produkter i sig som lagen syftar på utan istället funktionen de tillhandahåller. I flera fall innebär behovet av ett hjälpmedel, såsom en elrullstol, att det också finns ett behov av bostadsanpassning, exempelvis en rullstolsramp och förvaring. I andra fall handlar bostadsanpassningen om att säkerställa individens basala rätt till att kunna sköta sin egen hygien, exempelvis genom installation av en duschkabin. Sådan bostadsanpassning har enligt tidigare praxis varit självklar, något som nu ändrats. Vidare är ansvarsfördelningen mellan region och kommun försvårande, där regionen ansvarar för förskrivningen av hjälpmedel och kommunen beslutar om bostadsanpassning. Krocken mellan regionernas krav för utskrivning av hjälpmedel och kommunernas tolkning av lagen leder till att rörelsehindrade hamnar i kläm och att både bostadsanpassning och hjälpmedel uteblir.

Avslag till följd av restriktiv lagtolkning

En tydlig ambition med den nya lagstiftningen var att uppnå en förenkling av handläggningen och en ökad tydlighet för den sökande. Något som skulle uppnås genom att förtydliga gränsdragningarna om vad som omfattas av bostadsanpassningsbidraget. Svensk Bostadsanpassning vill påstå att raka motsatsen uppnåtts.

Flera kommuners tolkning av bland annat paragraf 5 och 8 har sedan den nya lagen infördes skapat förvirring och belastning bland de svenska domstolarna. Det har funnits en övertro till att domstolsprövning skulle tydliggöra gränsdragningarna om bostadsanpassning, men vi kan nu se domar med motsatta slutsatser. Domslut som behandlat specifika ärenden under specifika förhållanden riskerar dessutom att nyttjas för helt andra ärenden med helt andra förutsättningar. Något som äventyrar beslutens rättssäkra handläggning.

Sedan den nya lagen trädde ikraft bedrivs dessutom bostadsanpassningshandläggning utifrån uppfattningen att tidigare fungerande praxis från de senaste 20 – 30 åren nu ska prövas. Kommuner

¹⁸ Boverket (2019). *Bostadsanpassningsbidragen 2019*.

som Örebro har plötsligt börjat neka bidrag inom specifika områden där praxis tidigare följts¹⁹. Det allvarliga med Örebro kommuns restriktiva beslut är att de tas utan att erbjuda alternativa lösningar till sökande som sedan står utan hjälp. En av flera konsekvenser blir att personer nekas hjälpmedel de fått förskrivna då regionen kräver möjlighet till korrekt förvaring för utlämning (se casebeskrivning i rapportens appendix). Örebros ställningstagande och tolkning av lagen återfinns i liknande former runt om i landet. I samtliga fall går det att koppla de restriktiva besluten till felriktade kommunala besparingsåtgärder.

Ett indikativt exempel är att formuleringen som tidigare tydligt angav gränsdragningen för bostadsanpassning (5 §) – ”Naturlig koppling till bostadens fasta funktioner” har med den nya lagstiftningens försök till förtydligande istället fått direkt motsatt effekt (hänvisning bilaga case).

Ett ytterligare exempel är hur ambitionen att stävja felaktig värdehöjande renovering av badrum (8 §) genom bidraget slagit fel. Lagtexten nyttjas felaktigt av ett flertal kommuner som nekar alternativ anpassning och hänvisar till ”bristande underhåll av tätskikt” (se appendix). Avslaget görs trots ett fungerande badrum byggt utifrån dåvarande byggregler²⁰. Då inget krav på underhåll och renovering kan åläggas fastighetsägaren till ett flerbostadshus står en hyresgäst då helt utan möjlighet till lösning - en situation som givetvis inte får uppstå och som kommenteras av Myndigheten för delaktighet i lagändringens proposition²¹.

Samhällsekonomiska vinster med bostadsanpassning

Det finns stora besparingar att göra för kommunerna när bostäder blir tillgängliga, samtidigt som äldres livskvalitet kan förbättras. Enligt utredningen *Bostäder att bo kvar i* bor det 375 000 personer som är äldre än 65 år i flerbostadshus som saknar hiss, i genomsnitt fem seniorer per trappuppgång. Åldersgruppen utgör då 25 procent av de boende i trappuppgången²².

Hur stor andel av de äldre skulle kunna bo kvar hemma efter en bostadsanpassning? Hur länge kan de i genomsnitt bo kvar? Vi har gjort antaganden efter att ha pratat med personal inom hemtjänsten att en bostadsanpassning kan skjuta upp flytt till äldreboende mellan ett och fem år. I vissa fall flyttar personerna aldrig till ett boende utan bor hela livet i sitt eget boende. SKR beräknar att det i genomsnitt kostar 960 000 kr (2019) för ett (1) år på särskilt boende/äldreomsorg. Kostnaden för en person i hemtjänst är i medel 285 000 kr per år²³. Om flytten till ett äldreboende kan förskjutas ett år så är det en besparing för kommunen på minst 663 086 kr (960 000 – 285 000 – 20 914 = 663 086 kr). Här räknar vi med att den som bor kvar utnyttjar hemtjänsten till medelvärdet 285 000. En genomsnittlig bostadsanpassning kostar enligt Boverket 20 914 kr²⁴.

Sammanställning kostnader och besparingar (kronor)

	Per år	Per månad	Per dag
Äldreboende	969 000	80 750	2 655

¹⁹ Hem & Hyra (2018-23-04). *Ingen lösning i sikte när hyresgäster stängs in*.

<https://www.hemhyra.se/nyheter/ingen-losning-sikte-nar-hyresgaster-stangs/>

²⁰ Prop. 2017/18:80, s. 35.

²¹ Prop. 2017/18:80, s. 36.

²² SOU 2015:85. *Bostäder att bo kvar i - Bygg för gemenskap i tillgänglighetssmarta boendemiljöer*.

²³ SKR (2020-08). *Kommuner och regioner utmaningar framöver* (Intern presentation av SKR för SvB)

²⁴ Boverket (2019). *Bostadsanpassningsbidragen 2019*.

Hemtjänst	-285 000	-23 750	-781
Bostadsanpassning	-20 914	-1 743	-57
Besparing med bostadsanpassning	663 086	55 257	1 817

En bostadsanpassning kan spara kommunen omkring 663 tusen kronor per år för personer som har möjlighet att bo kvar i sina bostäder. Även räknat på dagar så är det snabbt lönsamt att anpassa bostaden. Kommunen sparar över 1800 kr per dag när en individ ges möjligheten att bo kvar i sitt hem. Efter 12 dagar är anpassningen redan återbetalad jämfört med kostanden på ett äldreboende.

Bostadsanpassning är en mycket kostnadseffektiv metod som en del av kommunernas omsorg av äldre. En viktig aspekt att ta i beaktning är att det råder brist på äldreboendeplatser i nästan samtliga kommuner.

De individuella vinsterna i form av livskvalitet för äldre vid kvarboende kan också vara stora men går inte att kvantifiera i pengar. Däremot bör det nämnas att hälften av de som avled i sviterna av covid-19 under våren 2020 bodde på äldreboenden.

Ny lag 2018

En ny lag om bostadsanpassning trädde i kraft 2018. Det fanns några förändringar men huvudparagrafen om att personer med funktionsnedsättning ”ska kunna leva ett självständigt liv” kvarstår, och likaså syftet med lagändringen. Följande står att finna i betänkande inför propositionen till riksdagen²⁵.

”Anledningen till att det tas fram en ny lag är att den ska anpassas

- *till gällande funktionshinderpolitik*
- *så att den sökande sätts i centrum*
- *så att kommunernas handläggning förenklas*
- *så att lagstiftningen uppfattas som förutsägbar och tydlig för den enskilde”*

Bilden är att lagen fått rakt motsatt effekt i sin praktiska tillämpning.

Lagen behöver utvärderas, och det omgående. Under tiden behöver nya signaler skickas i regleringsbrev och riktlinjer, annars riskerar de sociala och faktiska kostnaderna att öka dramatiskt när funktionsvarierade personer nekas anpassning, blir mer låsta i sina hem och blir mer beroende av hemtjänst. I värsta fall kommer köerna till särskilda boenden och äldreboenden runt om i landets kommuner att öka mycket snabbt.

Hur kan problemen rättas till?

Bostadsanpassning är en del av byggnadslagstiftningen och berör särskilda byggtekniska normer och regler. Lagen hanteras av Socialdepartementet men tillsynen ligger hos Boverket. I rollen som tillsynsmyndighet har Boverket däremot visat sig sakna ett helhetsperspektiv när det kommer till

²⁵ Civilutskottets betänkande. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/arende/betankande/ny-lag-om-bostadsanpassningsbidrag_H501CU6

bostadsanpassning. Boverket hanterar ofta lagen just som en fråga om byggt teknik, utan att ta hänsyn till de sociala konsekvenser restriktiva beslut och tolkningar ger upphov till. Vidare utgörs myndighetens handläggare av bostadsanpassningsärenden enbart av jurister, vilket kan tänkas minska utrymmet för andra tolkningar bortom prejudicerande domslut. Vore en möjlig lösning att byta tillsynsmyndighet från Boverket till Socialtjänsten i frågan om bostadsanpassning?

Kommunens handläggning av bostadsanpassning sker påfallande ofta på samma enhet som tillståndsärenden för bygglov finns. Dessa beslut borde tas i samklang med övriga frågor äldreomsorg och hemtjänst. Om lagens målsättning ska nås är måste det finnas en helhetssyn vilket idag många gånger saknas.

Kommunens handläggning av bostadsanpassning sker påfallande ofta på samma enhet som tillståndsärenden för bygglov finns. Dessa beslut borde tas i ett sammanhang där man biståndshandlägger äldreomsorg och hemtjänst. Ett sätt är att samma biståndshandläggare som hanterar äldreomsorg och hemtjänst också handlägger bostadsanpassningsärenden.

I flera kommuner har antalet handläggare minskat. Behovet av bostadsanpassning ökar och handläggarna som ska göra bedömningarna minskar. Därmed föreslår vi ökade resurser till själva handläggningen. Ett viktigt perspektiv till det är att många som är i behov av bostadsanpassning inte klarar att på egen hand sköta ansökningsprocessen själv. Här behöver kommunerna tillsätta resurser för att hjälpa med ansökningsprocessen. Vi föreslår ett särskilt bidrag som ska utgå för att hjälpa till i själva ansökningsprocessen.

Om det behövs inrådan från tekniska förvaltningen så kan man påkalla det i specifika ärenden. Vår bedömning är att minst 95 procent är ärenden som kan bedömas rakt av med ansökan och intyg från arbetsterapeuten som bas. Bostadsanpassning är, som vi kommit fram till, en socialpolitisk fråga och ska därför hanteras i samma beslutsväg, och inte som ett enbart tekniskt beslut. Att nuvarande ordning finns har med traditioner att göra, ”det har alltid varit på tekniska nämnden”. Det är nu dags att ompröva det och göra rätt beslutsväg.

Undersökningens syfte och metod

Boverket som tidigare gjort rapporter om bostadsanpassningen upphörde med dessa 2015. Svensk Bostadsanpassning beslöt därför att på egen hand undersöka hur läget är med bostadsanpassningen. Söker lika många människor bidrag som tidigare? I vilken utsträckning får man beviljat bidrag? Är det långa handläggningstider för att få beviljat bidrag? Är det skillnad mellan kommuner? Vad beror i så fall den skillnaden på? Detta är några av de intressanta frågor som vi tar upp i undersökningen.

Under arbetets gång med undersökning så har också Boverket gjort en egen undersökning som helt nyligen har presenterats. Flera delar av Boverkets rapport finns återgivna i vår rapport. Tillsammans bildar Boverkets data och vår data en ovärderlig kunskap för beslutsfattare.

En skriftlig enkät skickades till alla kommuner i Stockholms län och Skåne län samt till ett urval av kommuner i hela landet (bilaga enkät). Urvalet till övriga landet har skett på ett sådant sätt att alla storlekar av kommuner är representerade och i alla landsändar. Enkäten skickades från Branschkansliets marknadsinformation och där har sammanställningen av data skett. Data har sedan sammanställts av branschkansliets marknadsinformation. Relevant litteratur som lagen om bostadsanpassning (2018:222), propositionen och förarbeten till lagen har använts. Intervjuer med handläggare i kommuner och arbetsterapeuter som skriver intyg för bostadsanpassning har också genomförts, för att på det sättet stämma av data med personer som jobbar med frågorna varje dag. Medlemmar i Svensk Bostadsanpassning har gett sin input på data från undersökningen.

Om Föreningen Svensk Bostadsanpassning

Föreningen Svensk Bostadsanpassning består av företag som verkar i branschen och har egen tillverkning eller agenturer för produkter inom bostadsanpassning. Vi arbetar bland annat för:

- Att bidra till ökade möjligheter för personer med funktionsnedsättning att kunna bo kvar hemma
- Att öka medvetenheten hos myndigheter, beslutsfattare, politiker, individer och organisationer om behovet av bostadsanpassning för personer med funktionsnedsättning

Branschen karaktäriseras av många små och mindre företag vars förutsättningar att verka i hög grad styrs av lagstiftning och kommunernas ageranden. Kommunala bostadsanpassningshandläggare fattar avgörande beslut för våra brukares öden, och därmed också för branschens förmåga att upprätthålla god service.

APPENDIX: Case samt statistik på region- och kommunnivå

Två exempelcase

Fallbeskrivning 1. Rullstolsgarage

Elrullstolsgarage är sedan 25 år tillbaka en lösning för förvaring av elrullstolar när andra förvaringsmöjligheter saknas. Det finns två förekommande modeller på marknaden som motsvarar de krav som hjälpmedelscentralen (regionen) uppger för utlämning av hjälpmedlet. Kraven är att fordonen ska förvaras i låsbart frostfritt utrymme med laddningsmöjlighet.

Innan den nya lagstiftningen trädde ikraft hade kommunerna en väl utvecklad återanvändning av garagen som tillsammans med nyförsäljning på ca 700 enheter per år uppfyllde behovet. Idag understiger nyförsäljningen 200 garage per år och minskar snabbt varför avveckling nu tyvärr förbereds av tillverkarna.

Garagen är utvecklade specifikt för bostadsanpassning och har tillkommit utifrån önskemål av kommunerna som alternativ till om- och tillbyggnad. Garagen väger 200 kg och lyfts oftast på plats genom kranbil. Anpassningen medför ofta ett relativt omfattande markarbete, med eventuellt efterföljande återställningsarbete då det inte längre behövs. När det sker återanvänds garagen som regel av kommunen som begagnad anordning, alternativt kasseras eller säljs vidare till sökanden som inte får hjälp via bostadsanpassningen.

Initialt hävdade en del kommuner i strid med elrullstolstillverkarens instruktioner att förvaring i enlighet med regionernas krav ej var nödvändiga - något som även getts stöd i domstolsutlåtanden. Att Sverige är ett land vars vinterhalvår präglas av snö och is samt att det rör sig om att nå en fungerande vardag för samhällets mest utsatta verkade sakna betydelse.

För nästa steg i nedmonteringen av bidragen fann flera kommuner sedan stöd i den nya lagtexten. Garagen hävdades sakna en ”naturlig fysisk och funktionell koppling till bostaden” och trots produktens vikt på 200 kg hävdades vara ”löst inventarium”. I förarbetena till lagstiftningen exemplifierades löst inventarium med möbler och belysning och som något som normalt tas med vid avflyttning. Flera olika aktörer som exempelvis installatörer kan vittna om att så ej är fallet då garagen normalt återtas på kommunens uppdrag för förvaring eller direkt återanvändning.

Kommunernas resonemang fick dessutom märkligt nog stöd av såväl SKR som Boverket i deras inlagor till ett aktuellt fall som det nyligen beslutats om i Högsta Förvaltningsdomstolen. Fallet grundar sig på Vänersborgs kommuns beslut att ge avslag för en sökande boendes i ett flerbostadshus, trots att de hade ett antal begagnade garage i förvaring. Kommunens ställningstagande fick stöd av förvaltningsrätten i Göteborg och senare även av Kammarrätten. Intressant i sammanhanget är att det parallellt kom en dom från förvaltningsrätten i Uppsala som tidigare var remissinstans under arbetet med lagstiftningen. Uppsala förvaltningsrätts dom FR 6998-18 gick i rakt motsatt riktning och konstaterade att garagen utgjorde en sådan fast funktion som omfattas av lagen. Som slutsats kan omnämnas att i det fall garage kommer att ses som löst inventarium riskerar merparten av de produkter som används inom bostadsanpassning att gå samma öde till mötes. Högsta Förvaltningsdomstolen gjorde i december 2020 samma bedömning som Kammarrätten, och hänvisade till att det 200 kg tunga garaget var medtagbart vid flytt och därmed inte del av bostadens fasta funktioner.

I sammanhanget verkar den drivande faktorn vara ren besparingsiver, vilket förefaller sig märkligt då det inte fråntar kommunen ansvaret för förvaring av hjälpmedlen. Behovet måste därmed lösas genom en kostsam om-, eller tillbyggnad – vilket dessutom står i strid med lagstiftningens ambition att stimulera återanvändning genom begagnad anordning.

Avslutningsvis har problematiken kring rullstolsgarage och bostadsanpassningsbidrag fått riksdagsledamoten Lars Beckman (M) att framföra en skriftlig fråga till socialminister Lena Hallengren som besvarades den 16 december 2020. Frågan löd: ”Vad avser ministern att vidta för åtgärder för att säkerställa att personer har tillgång till rullstolsgarage och att de därmed med hjälp av sin permobil kan leva ett mobilt liv som alla andra?”²⁶. Svaret från Hallengren uppger att det enligt lagens förarbeten (prop. 2017/28:80 *Ny lag om bostadsanpassningsbidrag*) ska finnas möjlighet till bidrag i vissa fall för rullstolsgarage och tillbyggnader²⁷. I ett reportage av SVT Gävleborg från den 3:e januari 2021 kommenterar Lars Beckman svaret: ”Vi förtydligade den här lagstiftningen för några år sedan och det var aldrig tanken att plocka bort några rullstolsgarage ur lagstiftningen”. Han menar att lagstiftarnas avsikt och domstolarnas tolkning av lagen går isär, vilket kräver en lagändring²⁸.

Fallbeskrivning 2. Hygienlösning

Anpassade duschkabiner, även kallade funktionskabiner, har använts inom bostadsanpassning i mer än 30 år. De tillkom från början för att möjliggöra en anpassning som alternativ till en badrumsrenovering då en öppen duschplats ej var möjlig att skapa.

Anpassning genom användning av duschkabiner som ersättning för badkar har nyttjats av i princip samtliga kommuner. Sedan en tid tillbaka har allt fler kommuner börjat neka anpassning utifrån hävdande av bristande underhåll och tätskikt. Det finns idag kommuner vars handläggare helt nekar anpassning utifrån ovanstående argument samt kommuner som kategoriskt ger avslag för funktionskabiner om badrummet är äldre än ett visst antal år.

Ovanstående argumentering saknar stöd i både den nya lagen och propositionen som föranledde den. Inte heller finns stöd att ifrågasätta ett fullt fungerande badrum som byggts och godkänts utifrån då gällande byggregler. Lagtextens utformning i 8§ (2018:222) tillkom för att stävja nyttjandet av bidragsbeslut till renovering av badrum och värdehöjande åtgärder med allmänna medel. Lagtexten tillkom inte för att förhindra anpassning genom insättande av duschkabin som ger den sökande möjligheten till att upprätthålla en normal hygien.

I ett aktuellt fall i förvaltningsrätten i Uppsala, målnummer 7197-20, har Upplands-Väsby kommun gett avslag för installation av en duschkabin. Här nekas en halvsidesförlamad, demenssjuk äldre man möjligheten till en normal hygienlösning trots tydliga intyg och ägarmedgivanden. Kommunen argumenterar utifrån ovanstående, men även med andra argument som i högsta grad kan och bör ifrågasättas.

I det aktuella fallet har bostaden formen av en hyreslägenhet hos det kommunala bostadsbolaget och kommunen hävdar ett strikt ägaransvar. Det medför då att den boende är helt beroende av att fastighetsägaren måste investera i form av renovering vilket givetvis inte är självklart. Därmed fräntas en stor andel av befolkningen möjlighet till anpassning av sin bostad och försätts i ett mer eller mindre rättslöst tillstånd.

²⁶ Sveriges Riksdag (2020). Skriftlig fråga 2020/21:839 av Lars Beckman (M).

²⁷ Socialdepartementet (2020). Svar på fråga 2020/21:839 av Lars Beckman (M). Rullstolsgarage.

²⁸ SVT Gävleborg (2020-01-03). *Lars Beckman (M) kräver ny lagstiftning om rullstolsgarage*.

<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/gavleborg/lars-beckman-m-kraver-ny-lagstiftning-om-rullstolsgarage>

Kommunranking - Störst förändring i resurser per kommun 2015/2019 - 30 st.

RESURSER ANGES I KR PER INVÅNARE

*= Kompletterade uppg. för 2019 – BSBA, SCB

Kommun	2019	2015	Förändring
Malå	0,14	207	-100%
Vansbro	0,16	90	-100%
Dals-Ed	1	144	-99%
Töreboda	6	109	-95%
Vimmerby	13	139	-91%
Skurup	5	50	-90%
Tomelilla*	15	88	-82%
Jokkmokk	77	346	-78%
Osby	24	102	-76%
Lekeberg	19	80	-76%
Skellefteå	68	265	-74%
Motala	15	56	-73%
Leksand	24	84	-71%
Södertälje	21	70	-70%
Kungsör	109	362	-70%
Strängnäs	68	219	-69%
Kiruna	47	140	-67%
Lund*	34	94	-64%
Hörby	70	194	-64%
Svalöv	33	90	-64%
Lysekil	104	283	-63%
Upplands-Väsby	39	106	-63%
Gnosjö	33	87	-63%
Tingsryd	71	188	-62%
Sunne	45	111	-60%
Mullsjö	81	195	-59%
Ekerö	35	83	-59%
Salem	91	218	-58%
Mjölby	59	141	-58%
Svedala	25	60	-58%
Tibro	47	109	-57%
Höör	77	179	-57%
Riksnivå (2015):	105		

Förändring i resurser per län och kommun 2015/2019

Blekinge län

RESURSER ANGES I KR PER INVÅNARE

*= Kompletterade uppg. för 2019 - BSBA, SCB

Kommun	2019	2015	Förändring
Sölvesborg	130	223	-42%
Karlshamn	132	207	-36%
Karlskrona	114	133	-14%
Ronneby	295	342	-14%
Olofström	181	204	-11%
Riksmedel (2015):	105		

Dalarnas län

RESURSER ANGES I KR PER INVÅNARE

Kommun	2019	2015	Förändring
Vansbro	0,16	90	-100%
Leksand	24	84	-71%
Orsa	47	66	-29%
Ludvika	148	175	-15%
Avesta	86	99	-13%
Malung-Sälen	73	83	-12%
Gagnef	52	59	-12%
Hedemora	178	200	-11%
Borlänge	34	38	-10%
Falun	71	78	-9%
Säter	93	86	8%
Smedjebacken	121	73	66%
Mora	67	35	92%
Rättvik	saknas	169	
Älvdalen	saknas	117	
Riksmedel (2015):	105		

Gotlands län

RESURSER ANGES I KR PER INVÅNARE

Kommun	2019	2015	Förändring
Gotland	83	103	-19%
Riksmedel (2015):	105		

Gävleborgs län

RESURSER ANGES I KR PER INVÅNARE

Kommun	2019	2015	Förändring
Ockelbo	111	204	-46%
Nordanstig	85	155	-45%
Sandviken	62	104	-40%
Hudiksvall	85	140	-39%
Gävle	36	57	-36%
Ovanåker	36	51	-30%
Hofors	69	82	-16%
Bollnäs	49	58	-16%
Ljusdal	218	199	10%
Söderhamn	247	96	158%
Riksmedel (2015):	105		

Hallands län

RESURSER ANGES I KR PER INVÅNARE

Kommun	2019	2015	Förändring
Falkenberg	94	192	-51%
Laholm	108	141	-24%
Kungsbacka	90	113	-20%
Hylte	145	171	-15%
Halmstad	106	105	1%
Varberg	92	87	6%
Riksmedel (2015):	105		

Jämtlands län

RESURSER ANGES I KR PER INVÅNARE

Kommun	2019	2015	Förändring
Åre	102	206	-50%
Strömsund	105	159	-34%
Ragunda	187	241	-22%
Härjedalen	196	215	-9%
Krokom	100	106	-5%
Östersund	141	136	4%
Berg	222	127	75%
Bräcke	saknas	215	
Riksmedel (2015):	105		

Jönköpings Län

RESURSER ANGES I KR PER INVÅNARE

Kommun	2019	2015	Förändring
Gnosjö	33	87	-63%
Mullsjö	81	195	-59%
Vaggeryd	64	102	-37%
Vetlanda	107	160	-33%
Nässjö	74	93	-21%
Jönköping	53	67	-20%
Eksjö	76	90	-16%
Gislaved	63	74	-15%
Aneby	26	29	-13%
Sävsjö	117	108	9%
Habo	78	63	23%
Tranås	142	108	32%
Värnamo	83	49	68%
Riksmedel (2015):	105		

Kalmar Län

RESURSER ANGES I KR PER INVÅNARE

Kommun	2019	2015	Förändring
Vimmerby	13	139	-91%
Emmaboda	54	95	-43%
Hultsfred	165	229	-28%
Nybro	97	104	-7%
Mörbylånga	190	196	-3%
Högsby	68	66	4%
Borgholm	158	132	19%
Kalmar	174	140	24%
Västervik	114	87	31%
Torsås	263	172	53%
Oskarshamn	180	104	74%
Mönsterås	saknas	147	
Riksmedel (2015):	105		

Kronobergs län

RESURSER ANGES I KR PER INVÅNARE

Kommun	2019	2015	Förändring
Tingsryd	71	188	-62%
Växjö	42	57	-27%
Lessebo	98	118	-18%
Uppvidinge	98	114	-14%
Ljungby	76	75	1%
Alvesta	86	71	21%
Älmhult	104	85	23%
Markaryd	115	69	66%
Riksmedel (2015):	105		

Norrbottens län

RESURSER ANGES I KR PER INVÅNARE

Kommun	2019	2015	Förändring
Jokkmokk	77	346	-78%
Kiruna	47	140	-67%
Kalix	59	127	-54%
Övertorneå	172	228	-25%
Piteå	101	125	-19%
Luleå	102	104	-2%
Arjeplog	222	224	-1%
Boden	194	195	0%
Haparanda	111	107	4%
Älvsbyn	113	98	15%
Gällivare	166	136	21%
Pajala	178	144	24%
Arvidsjaur	204	141	44%
Övertorneå	138	31	353%
Riksmedel (2015):	105		

Skåne län

RESURSER ANGES I KR PER INVÅNARE

Kommun	2019	2015	Förändring
Skurup	5	50	-90%
Tomelilla*	15	88	-82%
Båstad	18	89	-80%
Osby	24	102	-76%
Lund*	34	94	-64%
Hörby	70	194	-64%
Svalöv	33	90	-64%
Svedala	25	60	-58%
Höör	77	179	-57%
Perstorp	51	119	-57%
Höganäs	35	76	-54%
Eslöv	73	139	-47%
Östra Göinge	55	100	-45%
Lomma	36	65	-45%
Sjöbo*	49	88	-44%
Burlöv	43	74	-41%
Vellinge	58	90	-36%
Kävlinge	68	104	-35%
Kristianstad	73	109	-33%
Landskrona	95	140	-32%
Staffanstorp	54	80	-32%
Bromölla	88	124	-29%
Simrishamn	96	128	-25%
Helsingborg	53	70	-25%
Hässleholm	43	52	-17%
Ystad	95	114	-16%
Trelleborg	54	63	-14%
Bjuv	86	101	-14%
Örkelljunga*	50	48	4%
Malmö	65	62	5%
Åstorp	73	65	13%
Ängelholm	83	70	18%
Klippan	170	83	104%
Riksmedel (2015):	105		

Stockholms län

RESURSER ANGES I KR PER INVÅNARE

Kommun	2019	2015	Förändring
Södertälje	21	70	-70%
Upplands-Väsby	39	106	-63%
Ekerö	35	83	-59%
Salem	91	218	-58%
Österåker	47	95	-51%
Sigtuna*	64	129	-50%
Botkyrka	32	63	-49%
Nacka	39	75	-49%
Solna	61	107	-43%
Nykvarn	48	74	-35%
Vaxholm	86	126	-32%
Sundbyberg	59	82	-29%
Upplands-Bro	80	110	-27%
Värmdö	78	102	-23%
Danderyd	89	113	-21%
Tyresö	80	99	-20%
Norrtälje	109	135	-19%
Järfälla	74	91	-19%
Nynäshamn	100	121	-17%
Stockholm	80	92	-13%
Haninge	89	100	-11%
Lidingö	79	86	-8%
Täby	79	85	-8%
Vallentuna	60	56	7%
Huddinge*	46	41	14%
Sollentuna	90	72	25%
Riksmedel (2015):	105		

Sörmlands län

RESURSER ANGES I KR PER INVÅNARE

Kommun	2019	2015	Förändring
Strängnäs	68	219	-69%
Gnesta	41	83	-50%
Nyköping	105	175	-40%
Oxelösund	88	129	-32%
Eskilstuna	98	121	-19%
Flen	91	101	-10%
Katrineholm	102	96	7%
Trosa	129	104	24%
Vingåker	308	223	38%
Riksmedel (2015):	105		

Uppsala län

RESURSER ANGES I KR PER INVÅNARE

Kommun	2019	2015	Förändring
Östhammar	83	140	-41%
Heby	142	192	-26%
Uppsala	90	117	-23%
Knivsta	147	181	-19%
Enköping	109	110	-1%
Tierp	82	75	10%
Håbo	124	106	17%
Älvkarleby	40	29	39%
Riksmedel (2015):	105		

Värmlands län

RESURSER ANGES I KR PER INVÅNARE

Kommun	2019	2015	Förändring
Sunne	45	111	-60%
Forshaga	102	180	-44%
Hammarö	61	100	-39%
Karlstad	79	119	-34%
Munkfors	121	164	-26%
Arvika	88	82	7%
Kil	102	85	20%
Grums	120	99	22%
Hagfors	139	110	27%
Filipstad	83	58	44%
Storfors	174	112	56%
Kristinehamn	116	65	78%
Torsby	82	38	115%
Eda	68	25	175%
Säffle	saknas	141	
Årjäng	saknas	193	
Riksmedel (2015):	105		

Västerbottens län

RESURSER ANGES I KR PER INVÅNARE

Kommun	2019	2015	Förändring
Malå	0,14	207	-100%
Skellefteå	68	265	-74%
Sorsele	131	258	-49%
Norsjö	83	108	-23%
Robertsfors	110	139	-20%
Bjurholm	110	130	-15%
Umeå	97	113	-14%
Vännäs	80	61	32%
Vindeln	222	168	32%
Åsele	311	190	63%
Dorotea	191	115	66%
Nordmaling	112	66	70%
Storuman	242	141	71%
Vilhelmina	51	26	99%
Lycksele	81	13	510%
Riksmedel (2015):	105		

Västernorrlands län

RESURSER ANGES I KR PER INVÅNARE

Kommun	2019	2015	Förändring
Sundsvall	61	132	-54%
Timrå	101	141	-29%
Härnösand	68	82	-17%
Kramfors	126	147	-14%
Örnsköldsvik	114	117	-3%
Ånge	159	155	3%
Sollefteå	171	121	41%
Riksmedel (2015):	105		

Västmanlands län

RESURSER ANGES I KR PER INVÅNARE

Kommun	2019	2015	Förändring
Kungsör	109	362	-70%
Surahammar	104	192	-46%
Arboga	76	139	-45%
Västerås	153	252	-39%
Sala	162	219	-26%
Köping	85	92	-8%
Hallstahammar	208	218	-4%
Norberg	299	98	205%
Fagersta	saknas	87	
Skinnskatteberg	saknas	301	
Riksmedel (2015):	105		

RESURSER ANGES I KR PER INVÅNARE

Kommun	2019	2015	Förändring
Dals-Ed	1	144	-99%
Töreboda	6	109	-95%
Mark	104	283	-63%
Tibro	47	109	-57%
Kungälv	44	96	-55%
Essunga	41	89	-54%
Tranemo	51	109	-53%
Vänersborg	66	128	-49%
Ale	20	37	-46%
Götene	53	90	-41%
Mariestad	59	95	-38%
Lidköping	55	88	-37%
Mellerud	130	204	-36%
Skara	65	102	-36%
Lilla Edet	78	122	-36%
Grästorp	270	389	-31%
Skövde	42	59	-29%
Mölnadal	45	62	-28%
Strömstad	78	106	-27%
Svenljunga	44	56	-20%
Partille	121	148	-18%
Göteborg	74	85	-14%
Åmål	98	109	-10%
Vara	105	111	-6%
Herrljunga	104	108	-4%
Hjo	92	91	0%
Tjörn	67	67	1%
Trollhättan	71	70	2%
Tidaholm	107	97	10%
Orust	97	88	10%
Öckerö	106	93	13%
Tanum	88	77	14%
Lerum	64	54	20%
Gullspång	125	99	27%
Härryda	65	51	28%

Vårgårda	158	121	30%
Ulricehamn	63	48	31%
Stenungsund	168	122	38%
Borås	57	41	39%
Uddevalla	248	171	45%
Sotenäs	157	101	55%
Munkedal	168	69	141%
Lysekil	76	21	268%
Bollebygd	357	62	478%
Karlsborg	saknas	59	
Alingsås	saknas	83	
Falköping	saknas	166	
Gullspång	saknas	157	
Bengtstors	saknas	166	
Färgelanda	saknas	234	
Riksmedel (2015):	105		

Örebro Län

RESURSER ANGES I KR PER INVÅNARE

Kommun	2019	2015	Förändring
Lekeberg	19	80	-76%
Askersund	138	272	-49%
Örebro	56	99	-44%
Ljusnarsberg	192	272	-29%
Kumla	64	86	-25%
Lindesberg	118	135	-12%
Hällefors	66	68	-3%
Laxå	90	90	0%
Nora	59	53	11%
Karlskoga	126	88	43%
Degerfors	363	168	116%
Hallsberg	saknas	147	
Riksmedel (2015):	105		

Östergötlands län

RESURSER ANGES I KR PER INVÅNARE

Kommun	2019	2015	Förändring
Motala	15	56	-73%
Mjölby	59	141	-58%
Åtvidaberg	49	86	-42%
Finspång	71	95	-25%
Vadstena	84	86	-2%
Norrköping	112	113	0%
Linköping	90	77	17%
Boxholm	85	63	34%
Ydre	64	48	34%
Valdemarsvik	72	48	50%
Kinda	172	72	141%
Ödeshög	40	11	257%
Söderköping	227	48	376%
Riksmedel (2015):	105		